

Samenvatting: De Tweedeling op Zuid

SPRING pilot – Lokale initiatieven op Rotterdam-Zuid in kaart gebracht

Seline Westerhof, MSc

De afgelopen maanden bracht ik bewonersinitiatieven en maatschappelijke organisaties op Rotterdam-Zuid in kaart. De inventarisatie geeft niet alleen een overzicht van waar de organisaties en initiatieven zich op Rotterdam-Zuid bevinden, maar laat ook zien op welke manieren initiatieven en organisaties vorm krijgen, hoe en in welke buurten bewoners actief zijn en op welke manier (overheids)instellingen betrokken zijn. Het onderzoek laat een tweedeling zien tussen de noord- en zuidkant van Rotterdam Zuid. Zo blijken er grote verschillen te bestaan in de aantallen initiatieven en organisaties in Feijenoord en Charlois (noord) en IJsselmonde en Hoogvliet (zuid). Uit interacties met lokale initiatiefnemers en bewoners komt daarnaast naar voren dat de buurten in verschillende mate worden benaderd door beleidsmakers en onderzoekers. Mogelijke oorzaken en gevolgen van deze tweedeling worden besproken.

Bron: foto auteur

Onderzoeksmethoden

In dit onderzoek staan twee vragen centraal: 'Hoe en waar krijgen initiatieven en maatschappelijke organisaties vorm op Rotterdam-Zuid?', en 'Wat vertelt deze inventarisatie van initiatieven ons over het sociaal kapitaal en de sociale veerkracht op Rotterdam-Zuid?'.

Voor het onderzoek heb ik gekozen voor een inductieve aanpak, omdat het onderzoek zich in een verkennende fase bevindt. Dit betekent dat ik zonder verwachtingen en zonder vooraf geformuleerde interviewvragen of theorie met buurtbewoners heb gesproken. In het interpreteren van mijn bevindingen verwijs ik naar sociologisch en

bestuurskundig onderzoek van Boonstra, Rommens, Cleassens (2021) en Igalla, Edelenbos en Van Meerkerk (2020). Deze onderzoekers analyseren (burger)initiatieven aan de hand van theoretische concepten zoals sociaal kapitaal en sociale en organisatorische veerkracht. De benadering van deze onderzoekers in hun werk over burgerinitiatieven en organisaties stellen mij in staat om mijn eigen bevindingen te verbinden met bestaande ideeën over sociale en organisatorische veerkracht in steden.

Onderzoeksproces

In de eerste fase van het onderzoek is een inventarisatie gemaakt van bewonersinitiatieven en sociale organisaties op Rotterdam-Zuid door middel van online en offline deskresearch. De initiatieven en organisaties zijn bijgehouden in een Excel-bestand¹. Ik zocht online met de zoekmachine Google naar initiatieven en organisaties maar ook in lokale Facebook groepen en fysieke bezoeken aan de buurten vond ik veel informatie.

Voor het tweede deel van het onderzoek² sprak ik met 9 medewerkers en vrijwilligers van verschillende lokale organisaties om een beeld te schetsen van de buurten, de sociale netwerken en de formele en informele relaties tussen bewoners en organisaties in dit gebied. Om beter te begrijpen over welke plekken het ging, heb ik naast het online zoeken ook rondgefietst in verschillende buurten in Rotterdam Zuid. Zo kon ik ervaren hoe het was om daar te zijn, tussen gebouwen, parken en mensen. Ik kreeg een aantal keer een rondleiding door de buurt, waarbij mensen vertelden over hun ervaringen in de wijk. Daarnaast bezocht ik een informatiemarkt over armoede op een plein in IJsselmonde en hielp ik mee met het bereiden van een appelkruimeltaart tijdens een avond van de organisatie BuurtBuik in Tarwewijk. Door verschillende locaties te bezoeken en de mensen daar persoonlijk te ontmoeten, kon ik zelf hun verhalen horen en werden de plekken tot leven gebracht.

Resultaten - De tweedeling

Ik vond 64 organisaties in Feijenoord, 44 in Charlois, 32 in IJsselmonde en 24 in Hoogvliet. De wijk Feijenoord heeft duidelijk het hoogste aantal organisaties, waarvan de meeste worden gerund door sociaal ondernemers. De organisaties in Feijenoord richten zich vooral op thema's als sociale netwerken en persoonlijke ontwikkeling. Vergeleken met Feijenoord worden er in Charlois meer initiatieven gerund door bewoners. Organisaties en initiatieven in Charlois richten zich in vergelijking met andere wijken vaker op thema's als natuur en groen. In IJsselmonde wordt, anders dan in Charlois en Feijenoord, een groter deel van de initiatieven geïnitieerd door lokale overheden of welzijnsinstellingen, en is er een duidelijke focus op ouderen. In Hoogvliet daarentegen richten de meeste organisaties zich op kinderen en jongeren als belangrijkste doelgroep. Deze wijk kent weinig variatie in het soort activiteiten dat wordt georganiseerd: de meeste activiteiten zijn gericht op netwerken en worden wederom vooral georganiseerd door welzijnsinstellingen.

---

¹ De lijst van initiatieven en organisaties is te vinden in de bijlage van het rapport.

² Verslagen van de gesprekken en bezoeken aan de wijken zijn te vinden in de bijlage van het rapport.

Uit deze cijfers blijkt dat er een duidelijk verschil is tussen de vier wijken op Zuid. Deze bevindingen werden bevestigd in interacties die ik had tijdens mijn bezoek aan de wijken voor een rondleiding of een gesprek. In de noordkant van Rotterdam-Zuid (Feijenoord en Charlois) was het sentiment "alweer een onderzoeker" en "ik heb nog geen verbetering gezien!". Initiatiefnemers die ik daar sprak hadden niet veel vertrouwen meer in de gemeente en onderzoekers. Ze hadden veel tijd in gestopt in medewerking maar kregen er niks voor terug. Daarentegen hoorde ik in IJsselmonde en Hoogvliet voortdurend verhalen over hoe problemen vooral worden opgelost met kant en klare pakketten of een geldbedrag, waar ze vervolgens niks mee kunnen. Toen ik daar op bezoek kwam, vertelden mensen maar al te graag wat ze anders zouden willen zien, waar ze mee zaten en welke ideeën ze hadden voor de buurt. Eindelijk was er iemand die naar ze wilde luisteren.

Het valt op dat veel onderzoek over Rotterdam-Zuid zich vooral focust op Charlois en Feijenoord. Het onderzoeksrapport van Wenda Doff en Erik Snel (2022) 'Gedeelde Ruimte op Zuid' betreft bijvoorbeeld vooral de buurten aan de noordkant van Rotterdam-Zuid. Ook het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) zet met name in op verbetering van de situatie in bepaalde 'focuswijken' in Feijenoord en Charlois. De aandacht voor Feijenoord en Charlois komt voort uit opvallende cijfers over armoede en criminaliteit in deze delen van Rotterdam-Zuid. Ook de hoge aandelen werklozen en bewoners met een lager opleidingsniveau geven aanleiding voor nieuw beleid en structurele veranderingen om de leefbaarheid in deze wijken te verbeteren.

Deze noodzaak vertaalt zich in toenemende hoogbouw en renovaties in de wijken Feijenoord en Charlois, die hiermee een verlengstuk lijken te worden van het centrum van Rotterdam. De gemeente werkt er hard aan om deze gebieden nieuw leven in te blazen. Maar waar Feijenoord en Charlois veel aandacht krijgen, lijken IJsselmonde en Hoogvliet daarentegen uit het oog te worden verloren. Niet alleen liggen deze twee wijken verder weg van het centrum, ze worden ook minder opgemerkt door beleidsmakers en onderzoekers.

Speeltuinen en Buurthuizen

Uit het onderzoek blijkt dat speeltuinen en buurthuizen belangrijke plekken zijn in de wijk, vanwege het sociaal kapitaal (o.a. sociale netwerken) dat zij voortbrengen. De vrijwilligers die ik er sprak besteden veel van hun tijd aan het runnen van deze plekken. Vaak wonen zij al van jongs af aan in de buurt en zijn ze door hun families sterk verankerd in het lokale netwerk. Op hun beurt hebben deze sleutelfiguren veel kennis over de plek en de mensen die er komen. Meer dan de "professionals" zelfs, werd mij verteld. Door bezuinigingen van de gemeente zijn er steeds minder betaalde krachten werkzaam in buurthuizen en speeltuinen, waardoor plekken zoals deze sterk afhankelijk zijn van vrijwilligers. Vaak zijn dit onbetaalde krachten die 'arbeidsongeschikt' zijn verklaard.

Boonstra et. al. (2021) argumenteren dat het belangrijk is om de organisatie van initiatieven en sociale organisaties te decentraliseren. Hiermee hebben initiatieven een stevige lokale basis om op terug te vallen, en kunnen er meer perspectieven worden meegenomen in nieuw veerkrachtig beleid. Tijdens mijn onderzoek bleek echter precies de tegenovergestelde trend zichtbaar voor welzijnsorganisaties in Huizen van de Wijk. Welzijnsorganisaties SOL en WMO-radar hebben onlangs taken overgenomen van Dock,

Pit010 en Humanitas in Rotterdam-Zuid. SOL is een welzijnsorganisatie die al in het noorden van Rotterdam gevestigd was en nu in de rest van de stad actief wordt. De daaruitvoortvloeiende centralisatie van welzijnsinstellingen kan gevolgen hebben voor het organiserend vermogen van buurthuizen en lokale initiatieven, als bestaande kennis en opgebouwde netwerken tijdens het transitieproces verdwijnen.

Aanbevelingen

Het rapport laat zien dat de verhalen die mensen vertellen en de kennis die zij hebben over hun eigen leven, woonomgeving, gemeenschappen en behoeften, essentieel zijn voor onderzoek, en de potentiële impact en betekenis die het onderzoek kan hebben voor de praktijk en het dagelijks leven van de bewoners. Maar ook dat de manier waarop lokale initiatieven en organisaties worden benaderd voor onderzoek (bijv. academisch, beleid) cruciaal is. Als je onderzoek doet naar een bepaalde plek is het belangrijk te weten wat er al aan onderzoek wordt gedaan en welk effect je onderzoek kan hebben op bepaalde groepen of gebieden. Zelfs de woorden die je gebruikt en de methodes die je toepast kunnen de manier waarop we de wereld leren begrijpen beïnvloeden. Daarom is het belangrijk om de leefwereld van de bewoners serieus te nemen en de verhalen die ze vertellen centraal te stellen.

Voor verder onderzoek is belangrijk om je af te vragen: waar, wie en hoe?

Waar is de *plek* die ik onderzoek, hoe ziet deze eruit, wat is de lokale context, welk onderzoek is er al naar gedaan? Zonder de bredere context van de stad uit het oog te verliezen. Overweeg om naar de plaatsen te gaan waar je onderzoek naar doet en leer specifiek over deze plaatsen door jezelf af te vragen...

Wie zijn de *mensen*? Spreek met hen, luister naar wat ze te vertellen hebben en neem de verhalen, leefwerelden, waarden en (lokale) kennis serieus, ook als deze op verschillende manieren worden geformuleerd. Tijdens het onderzoek kunnen 'small-talk', gesprekken en observaties die niet direct deel uitmaken van de gekozen onderzoeksmethode zeer inzichtelijk zijn!

Hoe doe ik *onderzoek*? Denk na over je rol als onderzoeker en hoe de keuzes die je maakt in de manier waarop je onderzoek doet mensen, plaatsen en uitkomsten kan beïnvloeden. Kijk naar wat er al aan onderzoek wordt gedaan, wat je mensen belooft, hoe je mensen betrokken houdt en investeer in duurzame relaties met de mensen die je spreekt.

Referenties

- Boonstra, B., Rommens, N., & Claessens, S. (2021). Veerkracht Verbinden: Een Theoretische Uiteenzetting. In Working Papers Sociale en institutionele veerkracht ten tijde van COVID-19 in Rotterdam, 1.
- Doff, W. & Snel, E. (2022). Gedeelde Ruimte op Zuid. Hoe verschillende sociale groepen de stad gebruiken, beleven en waarderen. Kenniswerkplaats Leefbare Wijken.
- Graaf, P. (2020). 'Feitenkaart. Inkomensgegevens Rotterdam op gebieds- en buurniveau 2018 en 2019*'. Gemeente Rotterdam.
- Igalla, M., Edelenbos, J., & van Meerkerk, I. (2020) What explains the performance of community-based initiatives? Testing the impact of leadership, social capital, organizational capacity, and government support. *Public Management Review*, 22:4, 602-632.
- Nationaal Programma Rotterdam Zuid. (2019). Uitvoeringsplan 2019-2020.